

Agnieszka Skorupka

Q

&

A

**Prawo
spadkowe
przed
egzaminem**

LEGENDA

pytanie

wyjątek od zasad czy reguł / uwaga

najważniejsze informacje

norma prawna

niezbędna wiedza

literatura

zob. wcześniej opisane zagadnienia

orzecznictwo

uzupełnienie

przykład

Prawo spadkowe przed egzaminem

Agnieszka Skorupka

Wydanie 2

 Wolters Kluwer

Warszawa 2026

WYKAZ SKRÓTÓW

- k.c.** – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2025 r. poz. 1071 ze zm.)
- k.p.c.** – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2024 r. poz. 1568 ze zm.)
- k.r.o.** – ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2023 r. poz. 2809 ze zm.)
- k.s.h.** – ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2024 r. poz. 18 ze zm.)
- nowelizacja k.c. z 2023 r.** – ustawa z 28.07.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1615)
- OSNC** – Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna
- pr.not.** – ustawa z 14.02.1991 r. – Prawo o notariacie (Dz.U. z 2024 r. poz. 1001 ze zm.)
- p.a.s.c.** – ustawa z 28.11.2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U. z 2025 r. poz. 594 ze zm.)
- rozporządzenie spadkowe** – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z 4.07.2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego (Dz.Urz. UE L 201, s. 107, ze zm.)
- u.s.d.** – ustawa z 28.07.1983 r. o podatku od spadków i darowizn (Dz.U. z 2024 r. poz. 1837 ze zm.)
- ustawa o zarządzie sukcesyjnym** – ustawa z 5.07.2018 r. o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej i innych uławieniach związanych z sukcesją przedsiębiorstw (Dz.U. z 2021 r. poz. 170)

SPIS TREŚCI

4	WYKAZ SKRÓTÓW
7	WSTĘP
9	ROZDZIAŁ I Zagadnienia wstępne
12	ROZDZIAŁ II Pojęcie i skład spadku
28	ROZDZIAŁ III Dziedziczenie ustawowe
43	ROZDZIAŁ IV Testament
64	ROZDZIAŁ V Treść testamentu – powołanie spadkobiercy, zapis, zapis windykacyjny, polecenie. Wykonawca testamentu
86	ROZDZIAŁ VI Zachówek
103	ROZDZIAŁ VII Przyjęcie i odrzucenie spadku. Stwierdzenie nabycia spadku
118	ROZDZIAŁ VIII Odpowiedzialność za długi spadkowe. Wspólność spadku i dział spadku
130	ROZDZIAŁ IX Umowy związane ze spadkiem. Dziedziczenie gospodarstw rolnych
138	ROZDZIAŁ X Przedsiębiorstwo w spadku oraz inne aktywności gospodarcze spadkodawcy
148	ROZDZIAŁ XI Postępowanie w sprawach spadkowych – wybrane aspekty
167	BIBLIOGRAFIA

Oddaję w Państwa ręce drugie, zaktualizowane i poprawione wydanie opracowania, które w zamyśle ma być przystępnym przewodnikiem po zawiłościach prawa spadkowego. Książka łączy teorię prawa spadkowego z aspektami procesowymi, uwzględniając zagadnienia dotyczące zarządu sukcesyjnego i przedsiębiorstwa w spadku.

Niniejsza edycja została w pełni zaktualizowana o reformy prawa spadkowego z 2023 r. Uwzględniono zmiany wprowadzone ustawą o fundacji rodzinnej oraz nowelizacją Kodeksu cywilnego, które weszły w życie w 2023 r. Zmiany te objęły m.in. nowe przesłanki niegodności dziedziczenia, zawężenie kręgu spadkobierców ustawowych, modyfikację zasad zachowku oraz usprawnienie procedury odrzucania spadku w imieniu małoletnich. Aktualizacja książki obejmuje również wpływ fundacji rodzinnej na prawo spadkowe, w tym zasady doliczania jej mienia do substratu zachowku oraz odpowiedzialność fundacji za jego zapłatę.

Niniejsza publikacja powstała z myślą o studentach przygotowujących się do egzaminu z prawa spadkowego oraz o aplikantach poszukujących sprawnego sposobu na uporządkowanie wiedzy przed egzaminami zawodowymi. Opracowanie może być również przydatne pracownikom naukowym, służąc jako materiał do przeprowadzania ćwiczeń.

Każdy rozdział kończy podsumowanie w formie przejrzystych diagramów oraz przykłady praktycznego zastosowania przepisów. Dzięki

konkretnej i przejrzystej strukturze książki stanowi skuteczne narzędzie do szybkiej powtórki przed egzaminem z prawa spadkowego.

Przed rozpoczęciem lektury warto zapoznać się z piktogramami stosowanymi w książce.

Autorka

ROZDZIAŁ I

Zagadnienia wstępne

1. Czym jest prawo spadkowe?

Prawo spadkowe to zbiór norm regulujących stosunki cywilno-prawne związane z śmiercią osoby fizycznej¹ oraz przejściem jej praw i obowiązków na inne podmioty. Prawo spadkowe jest częścią ogólnego prawa prywatnego.

Uzupełniająco:

Ze względu na przedmiot regulacji normy prawa spadkowego mają co do zasady charakter bezwzględnie obowiązujący (*ius cogens*)². Oznacza to, że ustawodawca nie pozostawia adresatom norm prawa spadkowego wyboru, czy daną normę imperatywną zastosować, czy ją zmodyfikować.

Przykład:

Przepis art. 924 k.c.: „Spadek otwiera się z chwilą śmierci spadkodawcy”. Strony na zasadzie swobody umów nie mogą wyłączyć zastosowania normy wynikającej z art. 924 k.c. ani zmienić jej treści.

1. E. Skowrońska-Bocian, *Prawo spadkowe*, Warszawa 2020, s. 1.

2. E. Skowrońska-Bocian, *Prawo...*, s. 1.

Q

2. W jakim akcie prawnym jest uregulowane polskie prawo spadkowe?

Regulacje w zakresie polskiego prawa spadkowego odnajdziemy przede wszystkim w **Kodeksie cywilnym**, w księdze czwartej, w przepisach art. 922–1087.

+

Uzupełniająco:

Jeśli chodzi o inne akty prawne regulujące prawo spadkowe, to należy wskazać na **Kodeks postępowania cywilnego** w którym uregulowano zagadnienia proceduralne pozwalające dochodzić roszczeń i ochrony praw wynikających z materialnych przepisów prawa spadkowego zawartych w Kodeksie cywilnym.

Warto również wspomnieć o **ustawie z 28.07.1983 r. o podatku od spadków i darowizn**, w której odnajdziemy regulacje związane z obowiązkiem podatkowym związanym ze spadkiem. Co ważne, wymieniony akt prawny przewiduje zwolnienia od podatku od spadku wraz ze wskazaniem określonego trybu, który należy zrealizować, aby skorzystać ze zwolnienia podatkowego.

Natomiast, jeśli prawo spadkowe jest związane z prowadzeniem działalności gospodarczej, to należy mieć na względzie przepisy zawarte w **ustawie z 5.07.2018 r. o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej i innych ułatwieniach związanych z sukcesją przedsiębiorstw**.

Q

3. Jakie akty prawne mogą mieć zastosowanie, gdy szukamy rozwiązania sprawy spadkowej, w której występują stosunki prawne związane nie tylko z Polską, ale również z innymi państwami?

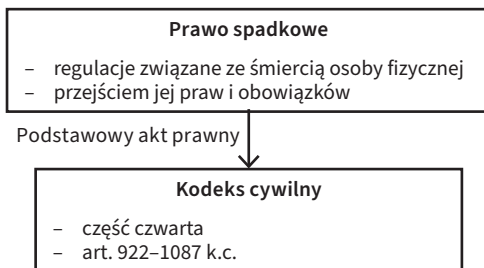
Jeśli mamy sytuację, w której sprawa spadkowa ma charakter międzynarodowy, bo nie dotyczy tylko jednego państwa, to w pierwszej kolejności sięgamy do ustawy z 4.02.2011 r. – **Prawo prywatne międzynarodowe** (Dz.U. z 2023 r. poz. 503). Z przepisu art. 66a wymienionej ustawy wynika, że prawo właściwe dla spraw spadkowych określa **rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE)**

nr 650/2012 z 4.07.2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego (Dz.Urz. UE L 201, s. 107, ze zm.). Zatem, gdy sprawa spadkowa dotyczy krajów należących do Unii Europejskiej, to należy zastosować wyżej wymienione rozporządzenie unijne.

Podkreślenia jednak wymaga, że art. 75 rozporządzenia spadkowego odsyła do Konwencji dotyczącej kolizji praw w przedmiocie formy rozporządzeń testamentowych zawartej w Hadze w 5.10.1961 r. (Dz.U. z 1969 r. Nr 34, poz. 284) w odniesieniu do formalnej ważności testamentów i testamentów wspólnych. Jeżeli więc państwo członkowskie jest stroną konwencji haskiej i problem spadkowy dotyczy formy testamentu, to należy stosować postanowienia tej konwencji, zamiast art. 27 rozporządzenia spadkowego.

Podsumowanie:

ROZDZIAŁ II

Pojęcie i skład spadku

Q

1. Co to jest spadek?

Nie ma definicji ustawowej tego pojęcia. Jednak przyjmuje się, że spadek to ogół praw i obowiązków cywilnoprawnych, majątkowych zmarłego¹, które z chwilą jego śmierci przechodzą na jedną lub kilka osób (art. 922 § 1 k.c.).

Q

2. Co wchodzi w skład spadku?

Przepisy prawne nie zawierają dokładnego wyliczenia praw i obowiązków, które wchodzi w skład spadku. Definiując to pojęcie, należy odwołać się do ogólnego określenia, że w skład spadku wchodzi:

- **prawa cywilnoprawne i majątkowe**, takie jak m.in.: własność nieruchomości, ruchomości, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu, posiadanie rzeczy, wierzytelności z umów, autorskie prawa majątkowe;
- **obowiązki cywilnoprawne i majątkowe**, określane też jako „**długi spadkowe**”, przykładowo: spłata kredytu, obowiązek naprawienia szkody, wykonanie zapisu zwykłego.

W praktyce można spotkać się również z określeniem aktywa (prawa) oraz pasywa (obowiązki) spadku.

1. Tak. m.in. wyrok SA w Gdańsku z 11.04.2018 r., V ACa 54/17, LEX nr 2545127.

Uwaga:

Spadek obejmuje stosunki prawne z zakresu prawa cywilnego. W skład spadku nie wchodzi więc prawa i obowiązki administracyjne czy karne.

Wśród długów spadkowych, ze względu na moment powstania, wyróżniamy obowiązki, które:

- **miał spadkodawca**, np. zobowiązania wynikające z umowy kredytu hipotecznego, umowy pożyczki;
- **powstałe z chwilą jego śmierci albo po jego śmierci** (art. 922 § 2 k.c.), np. koszty pogrzebu, obowiązek wykonania zapisów, poleceń, roszczenia o zachówek.

Uzupełniająco:

Do **obowiązków, które powstały po śmierci spadkodawcy**, a które zaliczamy do długów spadkowych, należą m.in. **koszty pogrzebu**.

Ważne jest to, że wydatki w tym zakresie są zaliczane jako długi spadkowe w takich granicach, w jakich pogrzeb odpowiada zwyczajom przyjętym w danym środowisku (art. 922 § 3 k.c.). Zatem to, w jakich warunkach społecznych, religijnych, majątkowych żył dotychczas spadkodawca, ma znaczenie dla ustalenia wysokości kosztów pochówku, co tym samym wpływa na rozmiar obowiązku ich zapłaty.

Do grupy szczególnego rodzaju długów spadkowych (bo powstałych po śmierci spadkodawcy), należy również zaliczyć **koszty postępowania spadkowego, obowiązek zaspokojenia roszczeń o zachówek, obowiązek wykonania zapisów zwykłych i poleceń oraz inne obowiązki wskazane przez prawo** (art. 922 § 3 k.c.). Przykładem tego ostatniego obowiązku jest m.in. umożliwienie skorzystania z uprawnienia małżonka i innych bliskich spadkodawcy osób do korzystania z urządzeń domowych oraz mieszkania, w którym mieszkały ze zmarłym, przez okres 3 miesięcy od momentu śmierci spadkodawcy (art. 923 § 1 k.c.).

3. Co nie wchodzi w skład spadku?

Jeśli odwołamy się do definicji spadku, jako ogółu praw i obowiązków o charakterze cywilnoprawnym i majątkowym, to w wypadku ustalenia, jakie składniki nie wchodzi w skład spadku, jest dopuszczalne wnioskowanie *a contrario* (z przeciwieństwa). Zatem do składu spadku nie zaliczamy praw i obowiązków, które mają charakter **niecywilnoprawny** oraz **niemajątkowy**. Ponadto przepis art. 922 § 2 k.c. precyzuje, że w skład spadku nie wchodzi prawa i obowiązki zmarłego **ściśle związane z jego osobą** oraz **prawa, które z chwilą śmierci przechodzą na wyznaczone osoby** niezależnie od tego, czy są spadkobiercami.

Nie przechodzą zatem na spadkobierców prawa i obowiązki **niemające charakteru cywilnoprawnego**, takie jak: prawo do emerytury, renty wynikające z ubezpieczeń społecznych, zezwolenia lub koncesje nadawane decyzją administracyjną (np. pozwolenie na broń, zezwolenie na sprzedaż alkoholu) czy też grzywna orzeczona w postępowaniu karnym.

Nie wchodzi w skład spadku **prawa niemajątkowe**, czyli takie, których przedmiotem są dobra niematerialne. Jak podkreśla się w orzecznictwie o tym, czy dane prawo ma charakter majątkowy, decyduje zarówno jego treść², jak i interes, który realizuje³. Zatem prawami niemajątkowymi są m.in. władza rodzicielska nad dzieckiem czy dobra osobiste zmarłego.

Natomiast **prawa i obowiązki związane ściśle z osobą** spadkodawcy to takie, które są powiązane z daną osobą i nie mogą być realizowane przez inne podmioty, np.: użytkowanie, służebności osobiste, prawo do alimentów.

Z kolei **prawa, które przechodzą na wyznaczone osoby**, to takie, które na mocy przepisów szczególnych mogą przejść na określoną osobę – niezależnie od tego, czy jest spadkobiercą.

2. Postanowienie SN z 25.11.2016 r., V CZ 71/16, LEX nr 2169504.

3. Postanowienie SN z 8.02.2018 r., II CZ 104/17, LEX nr 2487611.

Przykładem takiej instytucji jest zawarta w art. 56 ustawy z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. z 2026 r. poz. 38) tzw. **dyspozycja wkładem na wypadek śmierci**.

Posiadacz rachunku oszczędnościowego, rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego lub rachunku terminowej lokaty oszczędnościowej może polecić pisemnie bankowi dokonanie – po swojej śmierci – wypłaty określonej kwoty z własnego rachunku na rzecz wskazanych osób. Tymi osobami mogą być: małżonek, wstępny, zstępny lub rodzeństwo.

Uzupełniająco:

Innym przykładem praw przechodzących na określone osoby z chwilą śmierci osoby fizycznej, niezależnych do spadkobrania, jest uprawnienie do wstąpienia w stosunek najmu (art. 691 § 1 k.c.). Zgodnie z tą regulacją w razie śmierci najemcy lokalu mieszkalnego w stosunek najmu lokalu wstępują: małżonek niebędący współnajemcą lokalu, dzieci najemcy i jego współmałżonka, inne osoby, wobec których najemca był obowiązany do świadczeń alimentacyjnych, oraz osoba, która pozostawała faktycznie we wspólnym pożyciu z najemcą. Dla zaistnienia skutku wstąpienia w stosunek najmu jest konieczne, aby wyżej wymienione, uprawnione osoby zamieszkiwały z najemcą w lokalu do chwili jego śmierci (art. 691 § 2 k.c.).

4. Kim są spadkodawca i spadkobierca?

Spadkodawca to osoba fizyczna, której ogół praw i obowiązków przechodzi na spadkobierców z chwilą jej śmierci. Moment ten określany jest przez przepisy jako „**chwila otwarcia spadku**” (art. 924 k.c.). Spadkodawcą jest wyłącznie człowiek, czyli osoba fizyczna.

Spadkobierca to osoba, na którą przechodzą prawa i obowiązki spadkodawcy. Spadkobiercą może być zarówno osoba fizyczna, jak i prawna oraz jednostki nieposiadające osobowości prawnej, a którym ustawa przyznaje zdolność prawną (art. 33¹ k.c.).

Q**5. Co to znaczy zdolność do dziedziczenia?**

Możliwość bycia spadkobiercą w doktrynie określa się jako tzw. **zdolność do dziedziczenia**. Zdolność do dziedziczenia jest wycinkiem zdolności prawnej, czyli możliwości bycia podmiotem praw i obowiązków z zakresu prawa cywilnego. Mają ją zarówno osoby fizyczne, jak i osoby prawne oraz jednostki nieposiadające osobowości prawnej, a którym ustawa przyznaje zdolność prawną (art. 33¹ k.c.).

Jeśli chodzi o osobę fizyczną, to istotne jest, aby w chwili śmierci spadkodawcy osoba fizyczna żyła. **Osoby zmarłe przed spadkodawcą nie mogą być spadkobiercami**. Z uwagi na śmierć nie mają zdolności do dziedziczenia.

Osoba prawna czy też jednostka nieposiadająca osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną, aby dziedziczyć, **muszą istnieć w chwili śmierci spadkodawcy** (art. 927 § 1 k.c.).

Natomiast fundacja lub fundacja rodzinna ustanowiona w testamencie przez spadkodawcę będą miały zdolność do dziedziczenia, jeśli zostaną wpisane do rejestru w **ciągu dwóch lat** od ogłoszenia testamentu (art. 927 § 3 k.c.). Rejestrem właściwym w przypadku fundacji jest Krajowy Rejestr Sądowy, a fundacja rodzinna podlega wpisowi do rejestru fundacji rodzinnych⁴. Rejestr fundacji rodzinnych prowadzi Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim (art. 4 ust. 2 u.f.r.).

Szczególnym podmiotem, który może być spadkobiercą, jest dziecko poczęte (tzw. *nasciturus*). Dziecko poczęte będzie spadkobiercą już w chwili śmierci spadkodawcy, jeśli urodzi się żywe (art. 927 § 2 k.c.).

+**Uzupełniająco:**

W doktrynie wyróżniamy **bezwzględną niezdolność do dziedziczenia** (niemożliwość dziedziczenia w ogóle, po żadnej osobie fizycznej)

4. Zob. A. Sylwestrzak [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak, LEX 2025, komentarz do art. 927 k.c., uw. 5.

lub **niezdolność do dziedziczenia względną** (niemożliwość dziedziczenia po określonej osobie)⁵.

Obecnie w prawie polskim nie ma przykładu bezwzględnej niezdolności do dziedziczenia. Instytucja ta ma charakter historyczny⁶.

Natomiast względna niezdolność dziedziczenia dotyczy braku możliwości dziedziczenia po niektórych osobach fizycznych w wypadku:

- 1) zrzeczenia się dziedziczenia (art. 1048–1049 k.c.);
- 2) niegodności dziedziczenia (art. 928 k.c.);
- 3) świadka uczestniczącego w sporządzaniu testamentu ustnego (art. 957 § 2 k.c.).

6. Kiedy spadek przechodzi na spadkobierców?

Spadek przechodzi na spadkobierców **w chwili otwarcia spadku**, czyli z **chwilą śmierci spadkodawcy** (art. 924 i 925 k.c.).

Uzupełniająco:

Każda śmierć wymaga zarejestrowania przez kierownika urzędu stanu cywilnego właściwego ze względu na miejsce zgonu albo miejsce znalezienia zwłok (art. 13 ust. 2 p.a.s.c.). Jeśli dla ustalenia śmierci danej osoby konieczne jest postępowanie sądowe – stwierdzające zgon lub uznanie za zmarłego – po prawomocnym zakończeniu sprawy, zgon rejestruje kierownik urzędu stanu cywilnego właściwy dla miasta stołecznego Warszawy.

Efektem zarejestrowania śmierci osoby fizycznej w urzędzie stanu cywilnego jest sporządzenie aktu zgonu, który zawiera nie tylko **datę**, lecz także **godzinę i miejsce śmierci** (art. 95 ust. 1 pkt 4 p.a.s.c.). Dane te mogą być istotne przy ewentualnym dziedziczeniu ustawowym. Decydują bowiem o tym, czy dana osoba przeżyła spadkodawcę, a więc czy może być powołana do dziedziczenia.

5. Szerzej: A. Kawałko, J.S. Piąkowski, H. Witczak [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 10, *Prawo spadkowe*, red. B. Kordasiewicz, Warszawa 2015, s. 164.

6. Szerzej: A. Kawałko, J.S. Piąkowski, H. Witczak [w:] *System...*, s. 164, przypis nr 449.